

Výchova srdce

City se utváří zejména v dětství. Už jako děti se učíme milovat, přičemž hlavními učiteli jsou rodiče, jak uvádí tento článek o rodině.

23.12.2017

Výchova je něco, na co mají rodiče právo, a co je současně i jejich povinností; je to něco, co určitým způsobem zajišťuje trvání generace. Lze říci, že dítě jakožto osoba je primárním cílem, na který se zaměřuje láska manželů, kteří se milují v Bohu. Výchova se tak jeví

jako pokračování lásky, která přivedla dítě na svět, přičemž rodiče se jejím prostřednictvím snaží dítěti poskytnout prostředky pro to, aby bylo šťastné, a aby bylo schopné zodpovědně a s láskou k Bohu i bližnímu zaujmout své místo ve světě.

Křesťanští rodiče vidí v každém dítěti projev důvěry Boha; vychovat dítě dobře je – jak říkal svatý Josemaría – tím ***nejlepším podnikem***; podnikem, který začíná početím a dělá své první krůčky ve výchově citů a afektivity. Pokud se rodiče milují a ve svém dítěti vidí vyvrcholení vzájemného sebedarování, pak ho budou vychovávat v lásce a pro lásku. Řečeno jinak: je prvořadým úkolem rodičů vychovávat afektivitu dětí, usměrňovat jejich city a docílit toho, aby z nich byly vyrovnané osobnosti.

City se utváří zejména v dětství. Později, v dospívání, mohou nastat

citové krize, které mají rodiče pomáhat dětem překonávat. Pokud byly děti od mala vychovávány ke klidu a vyrovnanosti, pak tyto náročné okamžiky snadněji překonají. Emoční vyrovnanost v nich také posiluje návyk zapojovat rozum a vůli; bez citové harmonie je jejich duševní vývoj obtížnější.

Nezbytnou podmínkou pro budování dobrého citovo-afektivního základu je pochopitelně to, aby se sami rodiče snažili zdokonalit svou vlastní emoční vyrovnanost. Jak?

Zlepšováním rodinného soužití, svorností, rozumně volenými projevy vzájemné lásky před dětmi. Nicméně lidé mívají občas sklon myslet si, že city se vymykají výchovné oblasti rodiny: snad proto, že se zdá, jakoby city byly něčím, k čemu *dochází jen tak*, co uniká naší kontrole a co nemůžeme změnit. Někdo se na city dívá vyloženě negativně: vždyť hřích

způsobil nepořádek ve vášních, a ty komplikují rozumové jednání.

Zrod osobnosti

Tento pasivní či přímo negativní přístup, patrný v mnohých náboženstvích a v mnohých morálních tradicích, je v silném rozporu se slovy, jimiž se Bůh obrátil na proroka Ezechiela: **Dám jim srdce z masa, aby následovali mé zákony, zachovávali má přikázání a plnili je.**^[1] Mít srdce z masa, srdce schopné milovat, se jeví jako skutečnost stvořená za účelem následování Boží vůle: neuspořádané vášně nejsou ani tak plodem *překypujícího* srdce, jako výplodem *srdcezlého*, které musí být uzdraveno, jak potvrdil Ježíš Kristus: **Dobrý člověk vydává z dobré pokladnice svého srdce dobro, ale zlý ze zlého vydává zlo. Jeho ústa mluví to, čím přetéká srdce.**^[2] Ze srdce vychází věci, které člověka činí

nečistým,[3] ale také všechny ty, které jsou dobré.

Člověk city potřebuje, protože jsou silným motorem činnosti. Každý člověk tíhne k tomu, co má rád, a úkolem výchovy je pomáhat, aby se tak dělo v souladu s jeho dobrem. Chovat se dobře a přitom projevovat vášně není v rozporu: Co je přirozenější než láska matky k dítěti? Vždyť tato láska pobízí k tolikerým radostně přinášeným obětem! Je mnohem snazší vyhnout se jakékoli nepříjemné situaci: uvědomit si „ošklivost“ zlého skutku nás od něj někdy může odradit efektivněji než tisíce rozumových důvodů.

Pochopitelně to nelze zaměňovat se sentimentálním pojetím morálky. Etický život a vztah k Bohu nemají ovládat city. Vzorem je jako vždy Kristus: na něm – dokonalém člověku – vidíme, jak se city a vášně spolupodílejí na správném jednání.

Ježíše dojíká smrt, a koná zázraky; v Getsemanech se setkáváme se silou modlitby, která dává průchod prudkým citům; zmocní se ho dokonce hněv – v tomto případě oprávněný –, když vrací chrámu jeho důstojnost.[4] Je normální, že se člověk rozvášní, když po něčem doopravdy touží, a zároveň není zrovna příjemné dívat se, jak někdo něco dělá jen z povinnosti, s nechutí, aniž by do toho vložil srdce.

Neznamená to však, že se má člověk nechat city strhávat. Do činnosti je nejprve třeba zapojit rozum, cit následně dodá rozumu vřelost a dobrou věc učiní příjemnou. Rozum zase poskytne citům světlo, harmonii a ucelenost.

Pomáhat očisťovat srdce

Vášně mají v člověku volní činnost spíše usnadňovat, než ji oslabovat či komplikovat. „Mravní dokonalost spočívá v tom, že člověka

nepodněcuje k dobru pouze vůle, nýbrž i smyslové zalíbení, podle následujících slov žalmu: „Mé srdce i mé tělo plesají vstříc živému Bohu!“ (Ž 84,3).“[5] Není proto dobré chtít vášně potlačovat nebo „držet pod kontrolou“, jakoby byly něčím špatným či zavrženíhodným. I když do nich prvotní hřích vnesl nepořádek, nezbavil je jejich přirozené povahy ani je natrvalo a nenávratně nezkazil. Emotivnost je třeba pozitivním způsobem orientovat, zaměřovat na skutečná dobra: na lásku k Bohu a ostatním. Vychovatelé, a na prvním místě rodiče, se proto mají snažit, aby se osoba, kterou vychovávají, co nejvíce těšila z konání dobra.

Formovat city na prvním místě vyžaduje, aby se dětem pomohlo poznat sama sebe, aby adekvátním způsobem *vnímaly* realitu, která v nich probudila jejich city. Jde o to pomoci jim tyto city překonat,

překročit je, aby viděly v správném měřítku příčinu, která je vyvolala. Výsledkem takové reflexe může být pokus o pozitivní snaha o změnu této příčiny. Jindy – např. při úmrtí blízké osoby, v těžké nemoci – není možné realitu změnit, takže nastane chvíle, kdy je třeba naučit se přijímat události tak, jak je Bůh dopouští, z ruky Boha, který nás miluje tak, jako jen Otec miluje své dítě. V jiném případě, když se dítě vzteká, má strach nebo se mu něco nechce, mohou s ním otec nebo matka promluvit a pomoci mu co nejlépe pochopit příčinu jeho pocitů, aby je mohlo přemocet. Dítě tak lépe pozná samo sebe a bude schopné svůj citový svět ovládat.

Vychovatelé mohou dítě nebo mladého člověka připravit na to, aby byli schopní v sobě i v druhých jednotlivé city rozpoznávat. Je dobré uměle vytvářet situace – pomocí literárních příběhů nebo filmů –, na

nichž je možné učit se přiměřeným citovým reakcím pomáhajícím formovat emoční svět. Příběh klade svému posluchači či čtenáři otázky, podněcuje jeho city určitým směrem a navyká ho určitému způsobu nahlížení na skutečnost. Podle věku – čím menší je dítě, tím větší to na něj může mít vliv – může dobrodružný, napínavý příběh nebo romantická povídka přispět k posílení vhodných citů v situacích, kde se to objektivně hodí: rozhořčení nad nespravedlností, soucit s bezmocnými, obdiv nad přinesenou obětí, cit pro krásu. Přispěje to mimo jiné k větší touze po takovýchto citech, protože jsou krásné a jsou zdrojem dokonalosti a ušlechtilosti.

Je-li zájem o dobré příběhy správně směřován, vychovává postupně estetický vkus a schopnost rozpoznávat nekvalitní příběhy. Posiluje se tím kritické myšlení a funguje to i jako účinná prevence

špatného vkusu, který se leckde zvrhává ve vulgárnost a nemravnost. Především v tzv. vyspělých zemích se rozšířil pojem „spontánnosti“ a „přirozenosti“, která má často do slušnosti daleko. Kdo si na něco takového zvyká – a je jedno, kolik mu je let –, otupuje svou vnímavost a jeho citové reakce se postupně sníží na tělesnou úroveň a zpovrchní. Rodiče mají své děti učit odmítavému postoji k vulgárnosti, a to i tehdy, kdy nejde bezprostředně o sexuální otázky.

Dále je dobré připomenout, že výchova citů a sexuální výchova není to samé: sexuální výchova tvoří pouze část emotivní oblasti. Pokud se rodičům podařilo vytvořit v rodině ovzduší důvěry, pak pro ně bude samozřejmě jednodušší mluvit s dětmi o kráse a významu lidské lásky, a od mala je postupně a správným způsobem – výchovou citů

a ctností – seznamovat s touto stránkou života.

Srdce podle Krista

Výchova citů se snaží pěstovat v dětech velké srdce, schopné milovat opravdově Boha a lidi, ***schopné spoluprožívat starosti lidí z našeho okolí, umět odpouštět a mít pochopení: obětovat se s Kristem za duše bližních.***^[6] Klidné prostředí, kde se vyžaduje dodržování určitých zásad, přispívá k tomu, aby do složitého světa citů samovolně přecházela důvěra a vyrovnanost. Pokud se děti cítí bezpodmínečně milované, pokud vidí, že jejich dobré chování je pro rodiče zdrojem radosti a že pro jejich chyby jim není odpírána důvěra, pokud se nebojí být upřímné a mohou volně projevovat své emoce, vyrůstají s vnitřním řádem a pokojem a převládají v nich pozitivní pocity (porozumění, radost, důvěra);

to, co je zneklidňuje (hněv, vztek, závist), vnímají jako výzvu ke konkrétním činům, jako poprosit o odpuštění, odpustit nebo projevit nějakým gestem lásku.

Je zapotřebí srdcí zamilovaných do věcí, které za to skutečně stojí, zamilovaných především do Boha.[7] Nic tak nepomáhá tomu, aby city dozrály, jako věnovat srdce Pánu a plnění jeho vůle. Proto, jak říkal svatý Josemaría, ***je třeba mít srdce zamčené na sedm západů***,[8] v každém srdci jsou totiž city, které mají být věnovány pouze Bohu – když se upnou na jiné věci, připraví svědomí o klid. Pravá čistota duše má mít zavřené dveře pro všechno, co by po něm chtělo, aby dalo tvorům nebo vlastnímu já to, co náleží Kristu; má se „ujistit“, že schopnost člověka milovat a mít rád je usměrněná, nerozvolněná. Obraz sedmi západů proto přesahuje ovládání žádostivosti nebo přehnanou starost

o materiální dobra: připomíná nám, že je třeba bojovat s marnivostí, držet představivost na uzdě, očišťovat paměť, usměrňovat zálibu v jídle, usilovat o laskavé jednání s lidmi, kteří nám vadí... Vsadí-li se srdce do „želez“, paradoxně se zvětší jeho schopnost milovat celou svou nepoškozenou silou.

Nejsvětější Pánovo lidství je tavicí pecí, v níž lze nejlépe zušlechtit srdce a city. Naučit děti již odmala milovat Ježíše a jeho matku stejným srdcem a stejnými projevy lásky, jaké projevují svým pozemským rodičům, jim pomůže, aby odhalily opravdovou krásu svých citů a Pána, vstupujícího do jejich duše. Srdce, které se uchovává celé pro Boha, náleží plně samo sobě a je schopné plně se darovat.

Z tohoto pohledu se srdce stává symbolem hluboké antropologické bohatosti: centrem lidské osoby,

místem, kde se sbíhají nejnaternější a nejvznešenější síly člověka a kde člověk čerpá sílu k jednání. Je hybnou silou, která musí být ochočena – opatrována, usměrňována, zjemňována –, aby působila správným směrem. Aby bylo možné takto vychovávat, aby bylo možné milovat a učit milovat s takovou silou, ***je třeba vytrhnout ze svého života všechno to, co v nás narušuje Kristův život: sklon k vlastnímu pohodlí, pokušení sobectví, snahu o vlastní vyniknutí. Jen když v sobě budeme prožívat Ježíšův život, budeme ho i moci předávat druhým.***[9]

Odpovídáním na milost a osobním bojem se duše zbožšťuje a člověk se ve svém srdci pozvolna stává velkomyslným, schopným vložit své nejlepší úsilí do dosažení vznešených a velikých věcí, do uskutečnění toho, co vnímá jako vůli Boží.

Někdy se starý člověk v nás bude snažit zmocnit svých ztracených práv, ale působením vyzrálých citů – jejichž zralost nezávisí cele jen na věku – dokáže člověk dohlédnout ke kořenům svých vášní, zjistit, co je rozpoutalo, a správně reagovat. Vždy také nalezne útočiště u Pána a jeho matky. ***Navykni si vkládat své ubohé srdce do sladkého a Neposkvrněného Srdce Mariina, aby ti je očistila od všech nečistot a dovedla tě k nejsvětějšímu a nejslitovnějšímu Srdci Ježíšovu.***

[10]

J. M. Martín

J. Verdiá

.....

[1] Ez 11, 19–20.

[2] Lk 6, 45.

[3] Srov. Mk 7, 20–23.

[4] Srov. Mk 5, 40–43; 14, 32 a násl.; 11, 15–17.

[5] Katechismus katolické církve, č. 1770.

[6] Svatý Josemaría, *Jít s Kristem*, č. 158.

[7] Srov. Svatý Josemaría, *Brázda*, č. 795.

[8] Svatý Josemaría, *Beseda v La Lloma ve Valencii*, 7. 1. 1975, v: P. Rodríguez (ed.), *Camino. Edición crítico-histórica*, Rialp, Madrid 2004, s. 384; srov. Svatý Josemaría, *Cesta*, č. 188.

[9] Svatý Josemaría, *Jít s Kristem*, č. 158.

[10] Svatý Josemaría, *Brázda*, č. 830.

pdf | dokument generován automaticky
z [https://opusdei.org/cs-cz/article/
vychova-srdce/](https://opusdei.org/cs-cz/article/vychova-srdce/) (17.03.2026)